היו בודקין פרק חמישי סנהדרין מב.

ופרוייהו כר' יוחנן. במלתיה דר' יוחנן פליגי ועד שנתמלא סכירא להו מיהו רב יהודה סבר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן למהוי כי יתרא דהואי כמו יתר של קשת שהיא כל פגימת הקשת מליאה עד היתר דהיינו חלי העיגול והלי לסוף שנעשה הוא והרלדעי סברי מלוי פגימה דקאמר ר' יוחנן עד דמהוי כי נפיא עגולה במילואתה: **וליבריך הטוב והמטיב.** מדרב יהודה פריך נהי נמי דמשבעה ואילך ליכא למימר מתחת מדשים ליבריך מיהא הטוב והמטיב שכל שעה הוא מטיב לנו במילואתה תמיד שמוספת להאיר לעולם: **אטו כי חסר.** מי משכיחנן

ותרוייהו כר' יוחנן סבירא להו הא למיהוי כי יתרא הא למיהוי כי [6]נפיא אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא וליבריך הטוב והמטיב אמר ליה אטו כי חסר מי מברכינן דיין האמת דלבריך הטוב והמטיב וליברכינהו לתרוייהו כיון דהיינו אורחיה לא מברכינן וא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן [1]כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה כתיב הכא [1]החדש הזה וכתיב התם [2]זה אלי ואנוהו תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא [3](לא) זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש דיים אמר אביי [3]הלכך נימרינהו מעומד מרימר ומר זוטרא מכתפי [4](אהדדי) ומברכי א"ל רב אחא לרב אשי במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים אמר ליה האי נשי דידן נמי מברכי אלא כדרב יהודה דאמר רב יהודה [5]ברוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם אלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתן אמת וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו ברוך אתה ה' מחדש חדשים [3]כי בתחבולות תעשה לך מלחמה א"ר אחא בר חנינא א"ר אסי א"ר יוחנן במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי רב יוסף אנפשיה [4]ורב תבואות בכח שור: [7]א"ר שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר לאחר הנץ החמה עדותן בטילה פשיטא [8]אלא אחד אומר קודם הנץ ואחד אומר [9] בתוך הנץ הא נמי פשיטא מהו דתימא הא בגילויא קאי וזהרורי בעלמא הוא דחזא קמ"ל: ואחר כך מכניסין כו': אותו היום ותו לא והתניא [10]אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם ואם אין ממש בדבריו אין יורד כל היום כולו כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו אמר אביי תרגומה אאם אין ממש בדבריו: מצאו לו זכות כו': יין מאי טעמא לא אמר רבי אחא בר חנינא אמר קרא [5]ולרוזנים אי שכר העוסקין ברזו של עולם [1]אל ישתכרו: [11](מצאו לו זכות כו'): לא ראו מאי א"ר אחא פוטרין אותו וכן א"ר יוחנן [1]פוטרין אותו א"ל רב פפא לאביי וליפטריה מעיקרא א"ל הכי א"ר יוחנן כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין איכא דאמרי א"ל רב פפא לאביי ולמה לי יוסיפו ליפטריה מבי דינא קמא אמר ליה ר' יוסי קאי כוותך דתניא ר' יוסי אומר כשם שאין מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של עשרים ושלשה ת"ר אומר בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומר בדיני נפשות נזדקן הדין מאי נזדקן הדין אילימא קש דינא איפכא מיבעיא ליה אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך רב אשי אמר לעולם לא תיפוך ומאי נזדקן הדין [12]חכם דינא מיתיבי [13]גדול שבדיינין אומר נזדקן הדין אי אמרת בשלמא חכם דינא היינו דאמר גדול אלא אי אמרת קש דינא לא סגיא דלא אמר גדול כסופי הוא דקא מיכסיף נפשיה אין [14]אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים איכא דאמרי אי אמרת בשלמא קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים אלא אי אמרת חכם דינא גדול אשבוחי משבח נפשיה והכתיב [6]יהלך זר ולא פיך שאני מילתא דבי דינא דאגדול רמיא כדתנן [15]גמרו את הדבר היו מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב:

הדרן עלך היו בודקין

פועלי אמת. פי' הקונט' שאין משגין את סדרן ואת דגרם פועל אמת ואתקנ"ה קאי שנאמת וכדין מיעטה ולהכי קאמר אמר הכי וגלגנה אמר שתתחדש: **ורב תבואות.** משום דיוסף מיקרי נכור שור לכתיב (דברים יג) נכור שורו הדר לו ונעל שמועות הוא נעל מטין כדאמר (הוריות ד' יד.) הכל צריכין למרי מיטיא ומאמרינן בשילהי הוריות (שם) דרב יוסף סיני: **העוסקים** ברזו **של עולם.** היינו דיני נפשות(ג) אבל לא דיני ממונות והא דאמר (עירובין ד' סד.) שתה רביעית יין אל יורה היינו הוראה לאיסור והיתר: **קש דינא.** פירוש ואין יכול לעמוד עליו:

הדרן עלך היו בודקין

ותרוייהו כר' יוחנן. במלתיה דר' יוחנן פליגי ועד שנתמלא סכירא להו מיהו רב יהודה סבר מלוי פגימתה דקאמר ר' יוחנן למהוי כי יתרא דהואי כמו יתר של קשת שהיא כל פגימת הקשת מליאה עד היתר דהיינו חלי העיגול והלי לסוף שנעשה הוא והרלדעי סברי מלוי פגימה דקאמר ר' יוחנן עד דמהוי כי נפיא עגולה במילואתה: **וליבריך הטוב והמטיב.** מדרב יהודה פריך נהי נמי דמשבעה ואילך ליכא למימר מתחת מדשים ליבריך מיהא הטוב והמטיב שכל שעה הוא מטיב לנו במילואתה תמיד שמוספת להאיר לעולם: **אטו כי חסר.** מי משכיחנן לה רעה לגבן לברוכי דיין האמת דנתשוב את מליאתה טיבותא לברוכי הטוב והמטיב: **וליבריך לתרוייהו.** דיין האמת בחסרונה וטוב המטיב במילואתה: **דהיינו אורחיה.** ככל מוהג בריאת עולם כמנהגו היא ואין כאן דין פורענות בחסרונה ולא הטבתה לנו חסד במילואתה: **דיין.** אילו לא זכו למנוה אחת אלא לזו שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחדש כדאמרן בג"ש: **אמר אביי.** הואיל ומקבל פני שכינה הוא מעומד נעי לברוכי מפני כבוד שכינה שהוא מקבל: **הפקידם.** מנוה שנאיתם להתנהג בהילוך תקיפותיהם: **ששים ושמחים.** דכתיב (תהלים יט) ישיש כגבור: **פועלי אמת.** הן שאינם משגים את סדרם: **ולבנה אמר.** הקב"ה שתתחדש בכל חדש: **עטרת תפארת.** היא זו לעמוסי בטן שיתן הוא להם שאף הם שמוגים (ב) בגלותן כמותה ולפאר יוצרם: **מלחמה של תורה.** הוריותיה ולעמוד על בוריה ועל עיקרה לא כחדש המפולפל וממודד ובעל סברא ולא למד משניות וברייתות הרבה כי מהיכן יתגלה הסוד אלא בבעל משניות הרבה שאם יצטרך לו טעם בכאן ילמדנו מתוך משנה אחרת או אם יקשה לו דבר על דבר יבין ממוך משניות הרבה שבידו הא מני פלוגי היא שנמענוהו במקום אחר אומר כך: **לא שנו אלא שעות.** דמר סבר טעי אינש הכי ומר סבר לא טעי כולי האי: **אכל.** הנץ החמה שיהא מוכהב הוא ואין לטעות בהנץ החמה בתוך שהיא זורחת: **ירידה לו.** שאם יורידוהו היום לעין כל בושה היא לו: **לא ראו.** אחד מאלו את טעמן של אלו והרי הן כמתלוקתן מהו: **וגיפטריה מעיקרא.** משהוסיפו עד שבעים ואחד ונתלקו למה אנו מאחרים הדבר לדון אלו כנגד אלו מי אית לן לאהדורי בחר מוכה: **כדי שלא יצאו מבית דין מעורבבים.** גנאי לב"ד שיצאו במחלוקת ואין יודעין לגמור את הדין: **וליפטריה מבי דינא קמא.** למה מוסיפין משנתלקו הראשונים ידונו אלו כנגד אלו אם ראה ג' מאלו את דברי אלו הרי טוב ואם לאו יפטרוהו: **קש דינא.** זקן דין זה ועמוק וקשה וצריך להמתין בו: **איכא מיבעי ליה.** בדיני נפשות צריך לעיין יותר: **חכם דינא.** יפה העמדנו על בוריו ואין אחד ממנו צריך להפך ולהקדק בו ואין אומרים כן בדיני נפשות שאף משגמרוהו אם יקדקק האחד וימצא לו זכות מחזירין את הדין: **אינו דומה כו'.** טוב הוא לו שיהא הוא מכניס עצמו ואל יאמר אחד מחבריו קש דינא ויתביש מאחרים: **אגדול רמיא.** ולפי' דבריה של שנא הוא אומרן:

הדרן עלך היו בודקין

מסורת הש"ס

ג) [ע"ל מרוטה פי' פגולה כך ביר' המוס' בנבוכים מד. ד"ה ויעיין. ב) [פי' תוס' מגילה כא. ד"ה אילמלא]. ג) רש"ל מ"ו. ד) [פסחים יב:]. ה) [תוספ' פ"מן]. ו) [ע"ל דיון אלו מנגד אלו פר שיראלה]. ז) [כלומר נשלו ונתנו כו פר שנתגרר לאור עריון ערך זקן ל"ן]. ח) [תוספתא פ"ז ה"ש]. ט) [נתנות טו:]. י) [עיל מנו. כ) [ע"ל והטוב והמטיב]. ל) [ע"ל לה.

תורה אור השלם

1. הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
שמות יב ב
2. עֹזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ:
שמות טו ב
3. כִּי בְתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְּךָ מִלְחָמָה וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ:
משלי כד ו
4. בְּאֵין אֲלָפִים אָבוּס כָּר וְרֹב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר:
משלי יד ד
5. אֶל לַמְּלָכִים לְמוּאֵל אֶל לַמְּלָכִים שְׁתוּ יָיִן וּלְרוֹזְנִים אַי שֵׁכָר:
משלי כט ב
6. יְהַלֵּךְ זָר וְלֹא פִיךָ נָכְרִי וְאַל שִׂפְתֶיךָ:
משלי כז ב

הגהות הב"ח

(א) גב' ואחר אומר בהנץ כל"ל ותיבת כתוך נמחק: (ב) רש"י ד"ה עטרת וכו' להתחדש בגדולתן כמותה ולפאר: (ג) תוס' ד"ה העוסקים וכו' היינו דיני נפשות. נ"ב ע"פ רשלא רזון בנפשם שפיכת מות המתפוויים נמדבר וכל לשון רזון הוא חסרון ופגול:

מוסף רש"י

אשר במאמרו ברא שחקים. שנאמר (תהלים לג) כדבר ה' שמים נעשו (מחד"ו פי' רב). שלא ישנו את תפקידם. שמש לאחיר כיום וירח כלילה כמה שנאמר (בראשית ח) את המאור הגדול וגו' (שם). פועלי אמת. שם שלא ישנו, ואני קבלתי פועל אמת, ואקבלה קלי, שפעולתו אמת (שם). תפארת. היא זו ועטרת לעמוסי בטן, קיימן טוב היא להם לעתיד לבא דכתיב (ישעיה כד). ותפרה הלבנה ובושה כחמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון וגו' (שם). ונגד זקניו כבוד (שם). שהן עתידין להתחדש כמותה. כמו שהלבנה עתידה, והיה אור הלבנה כאור החמה (ישעיה ל). וכתיב (ויקרא כה) והכהיר כלבת השמש בגבורתו (מחד"ו שם). לא שנו אלא שעות. שהעידו על הנשמות, אבל הוקלו בפיהם שם הנץ החמה אין כאן טעות אלא מב (פסחים יב:). בתוך הנץ. כשמתחיל הנץ (שם). היו מכניסין אותן. לבעלי דינין (לעיל כט.).

הדרן עלך היו בודקין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין מ וכתב אלפס עוד סנהדרין פ"ד דל"ד.):
כג ב מיי' ופמג שם עשה מ"ר סימן תכו סעיף ב וכתב אלפס שם:
כו ג מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף ג וכתב אלפס שם):
כז ד מיי' פ"ב מהלכות עדות הלכה ה סמג עשין קט:
כח ה מיי' פ"ו מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשין לב:
ו (מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הל' יג ע"ש ריש פי' רמב פעי' יג בהגה):
כט ז ח מיי' שם פ"ו הלכה כ:

רבינו חננאל

פלשון נפה. והיא עגולה במילואה. ואמרי' וליבריך על הלבנה כשתתמלא הטוב והמטיב ודחינן אטו כשיחסר מברך עלה ברוך דיין האמת אלא כיון דאורחיה היא לית בה ברכה. א"ר יוחנן כל המברך על החדש כאלו מקבל פני שכינה. שנאמר החודש הזה לכם וכתיב זה אלי ואנוהו וכי מברכין אין מברכין אלא מעומד. מרימר ומר זוטרא הוו מכתפי להו ומברכי ברכת החודש. כא"י אמ"ה אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם ששים ושמחים לעשות רצון קונם פועלי אמת שפעולתם אמת ללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על כבוד מלכותו. בא"י מחדש חדשים: **במי** אתה מוצא מלחמת התורה במי שבידו חבילות של משנה רב יוסף הוה קורא אנפשיה ורב תבואות בכח שור כדכתיב בכור שורו הדר לו וכיון ששמו יוסף ובידו הבריאות היה אומר אני בכחי מרבה תבואות כדגרסי' הכל צריכין למרי חיטיא גמרא: **אחד** אומר בב' שעות ואחד אומר בג' שעות עדותן קיימת כו' א' אמר בה' ואחד אומר בד' עדותן בטלה. שבחמש חמה במזרח ובד' חמה במערב. ואין אדם טועה בזה. אמר רב שימי בר אשי לא שנו אלא שעות אבל אחד אומר קודם הנץ החמה ואחד אומר ג) אחר הנץ החמה עדותן בטלה ולא אמרי' בגלויא הוה קאי וזהרורי בעלמא הוא דחזא: **היו** מכניסין השני ובודקין אותו נמצאו דבריהם מכוונים פותחין בזכות. אמר אחד מן הנדים יש לי ללמד עליו זכות או א' מן התלמידים אמר יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו. אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו זכות מעלין ומושיבין אותו עמהן ולא היה יורד משם כל היום אם אין ממש בדבריו אבל אם יש ממש בדבריו לא היה יורד משם לעולם.

אפילו אם הוא עצמו הנידון אמר יש לי ללמד זכות לעצמי שומעין לו ובלבד שיהא ממש בדבריו: **מתניתין** מצאו זכות פטרוהו ואם לאו מעבירין דינו למחר ומזדווגין זוגות וממעטין במאכל כו' ולמה אין שותין יין כל היום שנאמר ולרוזנים אי שכר העוסקים ברזי העולם אל ישתכרו. אם טעו פוטרי הדיינין מזכירין אותן אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו עומדין על המנין י"ב מזכין י"א מחייבין ר"ב מזכין ר"א מחייבין זכאי. י"ב מחייבין ר"א מזכין ואפילו כ"ב מזכין או מחייבין ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין כמה מוסיפין שנים שנים עד ע"א. ליו מזכין ול"ה מחייבין זכאי. ליו מחייבין ול"ה מזכין. דגין אלו כנגד אלו עד שיראה א' מן המחייבין דברי המזכין. לא ראו מאי. א"ר חייא פוטרין שאין הורגין ע"פ א' כדקיימא לן לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה. הטייתך לטובה ע"פ אחד. לרעה ע"פ ב' ומפני מה אין פוטרין אותו מעיקרא אלא מוסיפין כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין כלומר שלא יאמרו מחריב יצא ג) מחזירין אולי יזדמן להיות מזכין ואם לא נזדמן פוטרין אותו. תניא א"ר יוסי כשם שאין מוסיפין על ב"ד של שבעים ואחד כך אין מוסיפין על ב"ד של עשרים ושלשה ומבי דינא קמא פוטרין אותו: **ת"ר** אומרים בדיני ממונות נזדקן הדין ואין אומרים כד"נ נזדקן הדין. מאי נזדקן הדין קש דינא פי' כחש כמו זקן גדול נשאנו בזה הדין כמה ימים עד שנעשה זקן דיי כיון ג) שלא נתברר לנו זכות נחתכהו. אומרים כך בדיני ממונות ואין אומרים כך בדיני נפשות אלא כל מה שמאחרין בדיני נפשות הרי זה משובח. פי' חכם דינא נזדקן כלומר נשאנו בו ונתנונו בו עד שנתברר כאור כדכתיב בישישים חכמה. ואפיק' מאי נזדקן הדין חכם דינא. הגרוא שבדיינים אומר נזדקן הדין. אע"ג דמשבח נפשיה כל מילי עליה רמי: הדרן עלך היו בודקין

ה) [הנה בגמ' שלפניו מסקינן דאפילו לאחר כתוך הנץ פרחקן כטלה ואולי דגר אחרת היה לו לרבינו לו דע"ם נפל מרבינו ול"ם כוכ). ב) [אולי ל"ל מחייב יצא וכמ"ל. ג) [לפי' רבינו תמוה דמאי מקשה הגמ' לאיסמא מיבעיא ליה ואולי דגר אחרת היה לו נפוגיא ול"ע].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com